HÄSTHOLMEN

Text: GUNZANTON-ERICSSON och IRVING LINDHOLM
Foto: JAN CHRISTER PERSSON

Krav till sovande kommun:

Satsa på turism!

Varför satsar inte Ödeshögs kommun på turism i Hästholmen? På kuppen skulle man säkert få både inkomster och fler sysselsättningstillfällen. Och förutsättningar saknas inte: naturskönt läge, hamn, badplats och värdshus. Däremot ambitionen att göra något av dem.

Kommunförvaltningen i Ödeshög sover är det många som säger.

Får Roth, som jobbar för Domänverket, hör till dem som lisknat till:

— Det är ynkligt att kommunen inte gör något för turisterna. Hästholmen är verkligen misshandlat. Varför inte bygga en stugby här eller åtminstone en campingplats? Men inte ens en ordentlig badplats kan den kosta på! Mest av allt behövs en rejäl småbåtshamn, genom att man lägger ut en brygga till eller bygger nytt.

Fler båtplatser

Fler båtplatser — det är viktigast, tycker också Leif Roth, aktiv både i Hästholmens IF och i båtklubben, båtklubbens ordförande Gunnar Gustafsson och styrelsemedlemmen Gösta Johansson.

— Det satsas pengar på så mycket som är onödigt, men båtfolket får ingenting.

Papplåda som wc

Visserligen har kommunen omsider, tack vare påtryckningar från den livaktiga båtklubben, satt upp telefonhytt, färskvattenuttag och toalett i hamnen. Men flera båtturister klagade hos Correns rullande redaktion över att berttoaletten bara var "inredd" med en pappkartong. Tunnan blev stulen (!) i vårsa, fick vi veta, och har trots påstötningar inte blivit er-

Det visar sig också att den som behöver ringa får klara sig utan telefonkatalog — den har förbrukats av besökarna på toa-

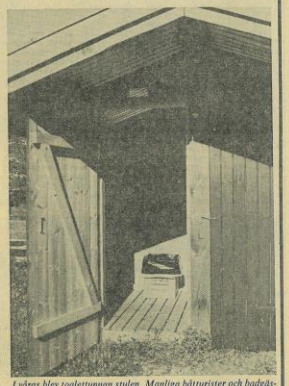

I våras blev toalettunnan stulen. Manliga båtturister och badgäster är hänvisade till en pappkartong!

letten. Och den enda soptunnan är för det mesta överfylld och det är nedskräpat runt omkring. Den tömts bara en gång i veckan, och det försiktar inte under båtsäsongen.

Besviken fritidsbas

En skylt som talar om var färskvatten finns att hämta skulle också behövas. Lätt att ordna tycker man, men också de enklaste och billigaste service-detaljer får Hästholmenborna

DCKSA HEFTE DAHKOR OCH SOTOR I hamnen, både för sin egen och turisternas skull. Det är ju här man träffas och pratar, och

sommartid är här liv och rörelse.

— Jag har varit på kommunkontoret i dag men ingen sade något om den stulna toalettunnan. Nu skall det bli en ny omedelbart, men det borde man ha kunnat fixa på kommunkontoret för länge sen, säger Göran Johansson, ordförande i fritidsnämnden.

Han är också besviken över att kvarnarna mal så sakta och över att man inte gör någonting kommunen.

— Det är nästan så man tappar lusten. Vi har t ex länge kämpat för bättre service på campingplatsen i Ödeshög. Nu hotar STP att stryka den ur sin förteckning om inga förbättringar görs.

När det gäller Hästholmen anser Göran Johansson att kommunen bör köpa hamnen och arrendera ut den till båtklubben, som kan få ställiga och kommunala bidrag till en utbyggnad.

Man behöver inte satsa miljoner av kommunala medel. Det räcker med en enkel pålad brygga. Jag får förfrågningar om båtplatser i Hästholmen från alla möjliga håll nästan varje dag, men får hänvisa dem till Gränna.

Pär Roth är upprörd över att kommunen inte satsar på turis men

— Bland de nyinflyttade finns många båtägare men de får inte plats i hamnen, säger Leif Roth, medlem i båtklubben

"Eld upphör" på skjutfältet
Varningar respekteras inte

Hästholmens skjutfält är sannolikt Sveriges vackraste militära övningsområde. Men läget vid Vätterstranden innebär också problem: fritidsbåtarna respekterar inte skjutvarningar. Övningar sommartid får ofta avbrytas av hänsyn till småbåtarnas säkerhet.

Nu pågår en utredning för att göra Vättern fri från skjutning under juli och halva augusti, då trafiken av inhemska och utländska fritidsbåtar är som mest intensiv. I år har man bara en enda bataljon, från I 4 i Linköping, här under själva semestertiden. Ett kompani per dag ur grundutbildningsbataljonen tränade förra veckan skjutning mot luftmål med handvapen och skarp ammunition.

Irriterande uppehåll

— Det är irriterande att stå här med en massa soldater och inte kunna skjuta, säger kapten Lennart Andersson. Vi får ofta göra uppehåll för småbåtarnas skull. Säkerhetsbestämmelserna är rigorösa och vi har bevakning både i norra och södra änden av fältet och får rapporter så fort man upptäcker båtar i farozonen.

Varken skjutvarningarna, som går ut i radio och anslås i hamnarna, eller varningsljuset från den höga och väl synliga signalmasten respekteras alltså. Lennart Andersson misstänker dessutom att många fritidsbåtar inte har sjökort. Där är ju skjutfältet utmärkt.

Slå 90 000

Ett gemensamt varningssystem för hela Vättern med radarspaning håller på att utvecklas, berättar kapten Lennart Håkansbildningssektionen vid I 4/Fo 41. Det sker i samarbete mellan P 4 i Skövde, S 2, ammunitionsfabriken och robotförsöksanstalten i Karlsborg samt I 4/Fo 41.

Grundutbildningsbataljonen på I 4 var på Hästholmens skjutfält förra veckan, men här blir antagligen inga mer övningar under semestertid. Småbåtarna på Vättern respekterar inte skjutvarningarna

I Karlsborg finns ett nybyggt radartorn och säkerhetstorget på Hästholmens skjutfält skall utrustas med bildskärm. Dessutom kommer ett telefonsystem à la 90 000 att införas i hamnarna. Båtfolket behöver alltså bara slå ett visst nummer, så läses aktuella skjutvarningar upp. Omkring 1980 tror Lennart Håkansson att det skall vara i funktion.

Hästholmens skjutfält betjänar hela östra militärområdet men är

FÖR AKT INTRESE FÖR FÄLTSKYTTEKOMPANIET, I 4, Östergötlands tekompanet, I 4, övar skjutning på Sveriges vackraste skjutfält

Tore Behrendtz är chef för Hästholmens skjutplats sedan 22 år

"Förr var det bra fiske på Vättern"

När Oscar Johansson i Hästholmen gav sina söner Henning och Erik en båt som kallades Hindenburg ansade han väl inte att detta skulle vara uppstakten till en födkrok som skulle vara hela livet. Bröderna blev helt enkelt fiskare och det har de varit sedan 1926 när det gäller Erik och 1928 för Henning.

Nu är de pensionerade, men har inte slappt fiskandet. De fortsätter att fiska som hobby, säger de.

Det blir sik, röding och lax. De flesta fiskarna fryser de ser och säljer till trogna kunder och tillresande turister och sommargäster.

— Förr var det bra fiske på Vättern. Med bra fiske menar jag att man kan föda sig på det, säger Henning. I dagens läge måste Vätternfiskarna ha något jobb vid sidan om för att kunna livnära sig, säger han.

— Sjön är föroreenad och de stösta bovarna i dramat är utan tvekan ett par storindustrier som hällt sina utsläpp i sjön, men på senare år har också de fått ta sitt förnuft till fånga, säger Erik Johansson. I och med att kommunerna runt sjön har skaffat sig höggradig rening har vattnet blivit bättre. För tio år sedan var siktdjupet 3—5 meter, medan det i dag är cirka 15 meter, berättar de två fiskarna, som dock betonar att bottenregionen är infekterad.

— Förr kommer att ta en manader innan botten är bra igen, säger Henning. Att botten är dålig visas av att småfisken börjat gå upp till ytan.

Laken är försvunnen från sjön, konstaterar de två. Förr kunde en yrkesfiskare få 1—2 ton lake på ett år. Numera får han vara glad om han kan få 5—6 lakar på ett år. Vi yrkesfiskare har väl en teori att det är föroreningarna som tagit död på rommen.

Idag finns det ca 2 000 fritidsfiskare kring Vättern, och de tar upp ca 35 ton fisk per år, medan yrkesfiskarna kring sjön — ett 30-tal — tar upp 25 ton per år.

Vi har trivts med fiskarlivet fastän det inte bjudit på några åttatimmarsdagar, säger Henning och Erik Johansson och vägrar upp en åttakilaslax till en sommargäst, som skall ha fest på sommarhusverandan.

— Det kommer att bad- och bastuanläggning — med damavdelning. På Hästholmens skjutfält förekommer nämligen en omfattande kursverksamhet. Hit kommer bl a Blå stjärnan, blinkrister och lottor, och Hemvärnets stridsskola har förlagt sin utbildning på värnkanon hit.

Upplöjt flygfält

Av det flygfält som enligt Nordisk familjebok (trycktår 1955) skall ligga i Hästholmen finns i dag inte ett spår. Tore Behrendtz kan dock berätta att det var militärt och låg alltdeles intill skjutfältet. Det byggdes på 30-talet som AKarbete (reservarbete för arbetslösa), togs i anspråk i samband med krigsutbrottet och användes in på 40-talet.

Numera är fältet upplöjt och odlat: Tegneby och Stora Lund. De arrenderar var sin bit av luftfartsstyrelsen.

Barnomsorgen är inte utbyggd

Hästholmen har vuxit ganska avsevärt de senaste åren. Åtskilliga radhus och villor har byggts och det har medfört en relativt kraftig folkökning och infiytning av unga familjer. Barnomsorgen är dock inte alls utbyggd, och 6-åringarna som har rätt till allmän förskola får åka till Heda.

— Det bor ganska många familjer med småbarn i Hästholmen, men vanligast är att hustrun är hemma, så efterfrågan på barntillsyn är inte särskilt stor, säger socialchefen Åke Andersson. I Ödeshög har vi dag- och fritidshem, men vad jag vet finns där inga barn från Hästholmen.

— Verksamheten med familjedaghem håller på att byggas ut, och vi räknar med att det blir några dagbarnvårdare även i Hästholmen. Där planeras också en deltidsförskola till 1979/80.

I stort sett förefaller de unga familjerna i Hästholmen att trivas fint och de nöjer sig tydligen med att bo i ett idyllisk arsvamhäle utan någon vidare service.

— Jag trivs med att vara hemma, säger Ingela Holmström, mamma till Jessika, 1 1/2 år, och Maria, 5 år. Föreresten tror jag inte det finns någonting för kvinnor om man skulle vilja jobba. Och i så fall är man tvungen att ha körkort.

Kristina Willén, mamma till tre barn, är förargad över att den utlovade förskolan inte förverkligats ännu.

— Över huvud taget finns inte mycket för barn här i samhället. Först och främst skulle vi vilja ha en bra lekplats. Nu hänter barnen till kring det gamla stationshuset och där finns en massa kräp och glassplitter som de kan göra sig illa på.

Fyren *på Husbacken är det första turistmål som kommer från sjösidan av Hästholmen. På 1300-talet låg här en borg, säte för den tyske fogden Gert Snakenborg som i många år tyrannisade folket i västra Östergötland*

Här går barnens skolväg

Gångtunnel saknas fortfarande

Kvarnarna mal sakta i Ödeshögs kommun, och Hästholmenborna tvingas älta samma krav och önskemål år från år utan att någonting händer. En av de stora och verkligt seglitna frågor som fortfarande väntar på sin lösning är en gångtunnel under riksväg 50.

Den skiljer själva samhället från skolan, Västra Tullstads kyrka och församlingshemmet. Riks 50 är en 110-väg — att hastigheten är nedsatt till 70 på en kort sträcka vid själva korsningen hjälper inte mycket. Polisen har vid mätningar konstaterat farter på upp till ca 100 km i timmen. Och här går barnens skolväg. . .

"Ständig rädsla"

Föräldraföreningen har i många år agerat för en gång- och cykeltunnel.

— Man går i en ständig rädsla när man skickat tvåg barnen, säger Ulla Holmstedt som drog i gång den senaste aktionen, bl a en namninsamling som undertecknades av 240 Hästholmenbor.

— Eleverna i ettan och tvåan får åka taxi, sen anses barnen tydligen kunna klara sig själva. Men inte klarar tredjeklassarsa det. De kan inte bedöma hastighet eller avstånd. Det är också svårt för de äldre att ta sig över vägen när de skall till kyrkan eller församlingshemmet.

Någon varningsskylt (skola/

— Det är hemskt att barnen måste passera den här stora och starkt trafikerade vägen när de skall till skolan, säger Ulla Holmstedt. Här går hon tillsammans med sina barn Tina och Kaj och deras kamrater Tomas och Stefan Hahne

lekande barn) finns heller inte på riksväg 50. Sådana får ja bara sätta upp på 200 m avstånd från skola.

Flera trafikfaror

— Det är vägverket som efter påstötning från kommunen skall fatta beslut om en tunnel. Ett förslag har blitt vänta på sig, men jag vet att verket nu har en idé till lösning som verkar förnuftig, kommenterar kommunstyrelsens ordförande Sven Gideskog. Ännu har ärendet dock inte avancerat så långt att vi fått papper på förslaget och kan ta ställning till det.

— Det finns fler trafikproblem i Hästholmen, menar Eric Carlsson, f d bensinstationsföreståndare. Här finns t ex inga spärrlinjer som markerar att man kommer ut på huvudvägen eller skyltar om parkeringsförbud. Och så borde trottoarerna asfalteras. När de är grusade drar folk barnvagnar och gå inte på gatan.

Gösta Johansson pekar på de faror som finns vid badplatsen.

— Här är stora problem med mycket trafik och cyklar slängda på vägen när det är badväder. Åtminstone borde det finnas ett staket, men helst skulle badplatsen flyttas till ett säkrare ställe. En ny borde ha anlagts vid den s k guldkusten, där man nu i stället sålt tomter till villor.

Då kostade iskälla-drickan 50 öre

Det var liv och rörelse i hamnen hela dagen. "Strøget" gick förbi hamnen, både de som flanerade liksom hälsterna passerade där. Uppe i backen låg det gamla gästgiveriet som numera är bostad för fiskarbröderna Henning och Erik Johansson. Gästgiveriet? Ja, till husvagnen på en kopp kaffe kom Edvin Karlsson från Ödeshög. Han var portier på Gästgiveriet under dess sista år från 1916 till dess man slog igen 1918.

— Ja, det gällde att ta hand om gästerna, som på den här tiden kom både med järnväg och båt. Dessutom skulle man servera och man skulle sköta trädgården. Det var mycket att bestyra säger Edvin och smakade av pepparkakorna som blivit standard i vår husvagn.

Tät trafik

Båttrafiken var tät på den här tiden. Båten Trafik kom från Hjo och det kom båtar från Linköping, Motala och Vadstena. Många av gästerna stannade i två eller tre veckor. Och det fanns också en del av den tidens kändisar. Jag minns att det var en känd skådespelare som hette . . . ja, minnet sviker med åren, säger den 78-årige Edvin Karlsson, som arbetade med att sälja frö för Welbulls tills han var 76 år.

Några lyskar som gått i en liten racerbåt från Gränna till Hästholmen kommer fram och frågar efter mattställe. Tänk att gå i den där "apottköppen"! så säg ejö säger en man ur mängden som verkar kunnig i det här med sjö och sådant.

Edvin Karlsson berättade om gamla tider

Edvin fortsätter att berätta. Hästholmen var ett populärt pensionatsillhåll på den här tiden, säger han. Sommargästerna byttes på vintern ut mot handelsresandena som gav liv åt gästgiveriet, menar Edvin. Man hade hästskjutsar på den tiden och kuskarna fick köra ut "provrytiarna" till de olika handelsbodarna i trakten. En krona och femtio öre tog de för en skjuts från Hästholmen till Ödeshög.

Ut och svirvla

Några Hästholmenbor passerar och går ner till sina båtar för de skall ut och svirvla som det heter. Så ber vi fä förklaringen på skillnaden mellan att utföra och svirvla. Det är mycket liten skillnad. Längst ut på brygga ligger en båt av vilken det bara finns en enda en i Sverige. Det är en motorbåt som utrustats med ångmaskin och som byggts av Svensson i Heda — en händig herre. Han har en mekanisk verkstad där. Några turister stannar och tittar på minnestavlan över Per Brahes förlisning. Per Fransson rensar järnvägsspåren från ogräs och dessemellan lastar han in säckar från magasinet i ankommande bilar.

Bara törstiga

Därinne i magasinet var det ångbåtsexpedition — det hette visst hamnkontor — minns Edvin Karlsson. På midsommarafton brukade vi dansa på Torget i Hästholmen säger han. Man fick inte pilsner utan mat på den tiden. De flesta som kom till gästgiveriet var inte hungriga utan bara törstiga och drack Iskälladricka. Det liknade pilsner. De kunde sätta i sig 15—15 stycken minns Edvin Karlsson. Iskälladrickan kostade 50 öre flaskan. Ett nattlogi på gästgiveriet kostade fem kronor och helpension — om jag inte minns fel — femton kronor, säger Edvin.

Siste gästgivaren hette Lindblom . . . det minns jag men sedan var det tre systrar som hade Gästgiveriet ett tag men dem minns jag inte namnet på, säger han.

Krabbsjö

Några fiskare kommer in med sin fångst liksom några fritidsfiskare. Det har börjat gå krabb sjö därute på Vättern och någon av de föranmälde vid kaffebordet utanför husvagnen redogör för hur Vättern fungerar ibland när det blåser upp hastigt: Det har att göra med att sjön är lång, att den är smal och att den är djup.

Ja, vad mycket kan man inte lära sig en dag i Hästholmens hamn.